

БЪЛГАРИТЕ В СЕВЕРНОТО ПРИЧЕРНОМОРІЕ

ИЗСЛЕДВАННЯ И МАТЕРИАЛИ

ТОМ ДЕСЕТИ

ДО ПИТАННЯ ПРО ЧИСЕЛЬНІСТЬ БОЛГАР В УКРАЇНІ

(за матеріалами переписів 1989 р. та 2001 р.)

Ана Васильєва

Важливим фактором у зміцненні відносин між двома державами є конституційні гарантії з боку України та Болгарії і практична допомога всіх рівнів влади для всебічного розвитку болгарської діаспори в Україні, що є найбільшою з усіх закордонних діаспор болгар. Вивчаючи українсько-болгарські відносини періоду незалежності (з 1991 р. до теперішнього часу), можна дійти висновку, що за час проживання на теренах України болгарам вдалось зберегти свої національні традиції, культуру, духовність. Процеси асиміляції болгар з іншими етносами є малопомітними і залежать передусім від регіону мешкання та демографічної структури.

Територія України, зокрема південна частина нашої держави, є своєрідною лабораторією вивчення етногенезу, етносоціальних та етнопонаціональних процесів. Тут мешкають представники більш ніж 130 національностей. Одне з чільних місць в цьому ряду займає болгарська спільнота, що як етнічна відноситься до однієї з двох груп меншин, а саме до локальних, тобто тих, що історично та географічно прив'язані до певних територій [6].

Згідно з Всесоюзним переписом населення 1989 р. чисельність болгарської спільноти в Україні становила 233,8 тис. осіб (0,45% від усього населення України). З них на території Запорізької області мешкало 34,5 тис. представників болгарського етносу, в Криму — 2186 осіб болгарського походження [9], на Кіровоградщині — 3,14 тис., на Миколаївщині — 7 тис., в невеликій кількості — в Донецькій, Луганській, Дніпропетровській областях, де у 1989 р. становили менше 0,2 % населення, а на території Одещини мешкало 165,8 тис. болгар. [6:187]. У містах і районах Одеської області болгари були розподілені таким чином [1:3]:

Таблиця № 1

Назва міста та району області	Дані на 1989 р.
м. Одеса	16 539

БЪЛГАРИТЕ В СЕВЕРНОТО ПРИЧЕРНОМОРІЕ. ІСТОРИЯ

м. Іллічівськ	630
м. Южне	161
Ананьівський р-н (в т. ч. м. Ананьїв)	99
Арцизький р-н (в т. ч. м. Арциз)	23 833
Балтський р-н (в т. ч. м. Балта)	87
Білгород-Дністровський р-н (в т. ч. м. Білгород-Дністровський)	3 250
Березівський р-н (в т. ч. м. Березівка)	261
Біляївський р-н (в т. ч. м. Біляївка)	736
Болградський р-н (в т. ч. м. Болград)	48 202
Великомихайлівський р-н	540
Іванівський р-н	4 419
Ізмаїльський р-н (в т. ч. м. Ізмаїл)	23 566
Кілійський р-н (в т. ч. м. Кілія)	2 737
Кодимський р-н	26
Комінтернівський р-н	1 501
Котовський р-н (в т. ч. м. Котовськ)	142
Красноокнянський р-н	97
Любашівський р-н	51
Миколаївський р-н	85
Овідіопольський р-н	692
Ренійський р-н (в т. ч. м. Рені)	3 918
Роздільнянський р-н (в т. ч. м. Роздільна)	620
Савранський р-н	40
Саратський р-н	10 497
Тарутинський р-н	17 627
Татарбунарський р-н	5 056
Фрунзівський р-н	69
Ширяївський р-н	143

У 1996 р. загальна кількість болгар в Одеській області становила 165054 чол., або 6,3% усіх жителів області. Болгарське населення компактно проживало в 46 населених пунктах 12 районів Одещини. Найбільше їх мешкає в межиріччі Дністра і Дунаю. Тут в окремих районах (Арцизький, Болградський, Тарутинський та ін.) питома вага болгарського населення у 1996 р. досягла 40-61% від загальної кількості жителів [7:65-66].

За даними Всеукраїнського перепису населення (грудень 2001 р.) загальна чисельність болгар в Україні становила 204 600 осіб (0,42% від усього населення України). Вони займають VI місце в етнічній структурі Української держави, поступаючись українцям (37 541 700 осіб), росіянам (8 334 100 осіб), білорусам (275 800 осіб), молдаванам (258 600 осіб) та кримським татарам (248 200 осіб) [3:45]. Втім, за словами голови Державного комітету з питань національності та міграцій Геннадія Москаля, в результаті міграційних процесів за останні роки значно виросла кількість румун, вірменів, азербайджанців, але значно зменшилась кількість болгар,

молдаван та інших національностей. Стосовно болгар, то ця цифра складає 12,5%, або 29,2 тис. осіб порівняно з 1989 р. Це пов'язано як з асиміляцією, так і з міграцією населення [10].

Таблиця № 2 [6]

Області	Доля етнічної групи (% від населення всієї країни)		Кількість етнічної групи (тисяч осіб)		Абсолютний приріст (тис. осіб) в 1989-2001 рр.
	1989 р.	2001 р.	1989 р.	2001 р.	
Одеська	6,3	6,1	165,8	150,6	-15,2
Запорізька	1,7	1,4	34,6	27,7	-6,9
Миколаївська	...	0,4	...	5,6	...
Болгари всього	0,45	0,43	233,8	204,6	-29,2

В двох областях України, Одеській і Запорізькій, болгари займають третє місце за чисельністю населення, поступаючись лише українській та російській спільнотам. Тепер в Одеській області проживають 73% всіх болгар України — 150,6 тис., або 6,1% всього населення області. При цьому болгари мають абсолютну більшість в Болградському районі і відносну більшість в Арцизькому, Тарутинському і Татарбунарському районах області [3:2].

В Запорізькій області — 27,7 тис., або 1,4% всього населення області. Решта болгар України мешкають у Миколаївській (5,6 тис.), Донецькій, Кіровоградській області (2,2 тис), Автономній Республіці Крим (1,9 тис.) [10].

Показово те, що болгари займають VIII місце серед меншин України за ступенем визнання своєї мови як рідної. Болгарську мову як рідну визнають 131237 українців, що складає 0,27% всього українського населення (64,2% всієї групи) [11], 30,3% болгар рідною називають російську, 5% — українську мови. Ступінь мовного визнання найвищий серед болгар Одеської області — 77,8% [5:48].

Болгари — це стабільна національна меншина в Україні. Раніше основою господарського життя болгар було сільське господарство, і більшість їх мешкали у селах. Сьогодні такий розподіл болгар зберігається, про що свідчать такі дані: частка болгар-сільських жителів в структурі населення України складає 0,8%, тоді як частка болгар-міських жителів дорівнює 0,3% [4:13].

Втім, в останні роки збільшується чисельність болгар серед міського населення. Відомо, що представники національних меншин, потрапляючи в місто, швидко втрачають свою етнокультурну специфіку і розчиняються у загальній масі населення. Отже, перед болгарами України стоїть завдання консолідації у міському середовищі, підтримка і зміцнення їхньої етнічної самосвідомості. Та все ж, не слід забувати, що більшість представників болгарської діаспори проживає в селах нашої держави. Наведемо такі дані:

Таблиця № 3

Розмір населених пунктів (людність)	Кількість населених пунктів		Чисельність населення
	з панівною болгарською національністю		
	кількість	у%	у %
101-500	8	18,6	2,5
501-1000	4	9,3	2,8
1001-2000	10	23,3	16,3
2001-3000	7	16,3	18,9
Більше 3000	14	32,6	59,4

Отже, серед болгарського населення нашої держави простежується тенденція до компактного розселення у великих населених пунктах [2:30-31].

Серед болгарського населення останнім часом слід відмітити і тенденцію до переселення в столицю — Київ, де сьогодні проживають не менше 5 тис. осіб [5:46].

Майже 38% болгар України — це робітники, 12% — службовці, 35% зайняті в сільському господарстві, 15% — індивідуальними видами діяльності [5:48].

Державна політика України щодо національних меншин, попри її недостатнє фінансове забезпечення, базується на визнанні рівних політичних, соціальних, економічних та культурних прав і свобод громадян України, незалежно від їх етнічного походження. Порівняльний аналіз конституційних актів України та загальноєвропейських переконливо доводить, що Україна як держава докладає всіх зусиль для задоволення культурних запитів болгарської діаспори.

Позитивний вплив на міждержавні відносини України та Болгарії має цивілізоване правове поле для вирішення питань, які пов'язані із захистом прав болгарської національної меншини в Україні. Гармонізація міжетнічних відносин, всебічне двостороннє забезпечення прав національних меншин сприяє встановленню відносин довіри та плідної співпраці між Україною та Республікою Болгарія.

ЛІТЕРАТУРА

1. Атанасова Н. Болгарський рух в Україні: деякі питання сучасного розвитку/Культурата на българите в Украйна: Международна научно-теоретична конференция. — Болград: ООЦБК, 1997. — С. 3-7.
2. Богуславская Ю.Ю. К вопросу об этническом составе населения Одесской области/Етнічність в історії та культурі: матеріали і дослідження / за ред. Станко В.Н. — Одеса: ВКФ «Гермес», 1998. — С. 29-32.
3. Денисова О. Сколько нас? // Курьер недели. — 25 января 2003. — С. 2.
4. Дністрянський М., Турчинська О. Етногеографічна структура населення України: основні параметри та тенденції змін за між переписний період. // Педагогічна думка. — 2005. — №2. — С. 12-15.

5. Киссе А. Возрождение болгар Украины. — Одесса: OPTIMUM, 2006. — 288 с.
6. Соціально-економічна географія України/за ред. Шавлія О. І. — Львів: Світ, 1994. — 608 с.
7. Шелест Д.С., Юрченко М.М. Політико-правові основи етнодержавотворення в Україні: Навчальний посібник для студентів історичних спеціальностей вищих навчальних закладів. — Одеса: Астро-Принт, 1999. — 204 с.
8. demoscope.ru/weekly/2004/0173/analit05.php
9. www.crima.edu/crima/etno/ethos/bolgary/index.htm
10. www.gmbh.net/pop/news/nasel130.htm
11. bolgar.at.ua/publ/1-1-0-11